

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องสื่อมวลชนไทยกับกระบวนการสร้างสาธารณมติ เป็นการศึกษาระบบของการของสาธารณมติที่สื่อมวลชนเข้าไปมีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่สองประการคือหน้าที่รายงานข่าวสาร และหน้าที่ในการเป็นผู้รวบรวมความคิดเห็น

เพื่อให้ได้มาซึ่งคำอธิบายดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยเทคนิควิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการวิจัยเชิงปริมาณจากการวิเคราะห์เนื้อหาต่างๆที่เกี่ยวข้อง (content analysis) เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์และอธิบายปรากฏการณ์ที่จะศึกษา โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยโดยละเอียดดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากในกระบวนการสร้างสาธารณมติ (public opinion) มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ สาธารณชน (public) การถกเถียงอภิปราย (discussion) และสถานที่ ดังนั้นหน่วยการวิเคราะห์ (Unit of analysis) คือ สื่อที่นำเสนอการถกเถียงอภิปราย (discussion) ระหว่างสาธารณะ (public) กับกลุ่มผลประโยชน์ (interested public) และกลุ่มผู้ปกครอง (political actors) ดังนั้นประชากรจึงได้แก่

1.เนื้อหา ได้แก่เหตุการณ์ (event) ต่างๆ ที่รายการวิทยุ โทรทัศน์ คอลัมน์หนังสือพิมพ์นำเสนอ และเป็นรายการหรือคอลัมน์ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นในพื้นที่ของแต่ละสื่อ ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการศึกษาเนื้อหาในสื่อมวลชนดังต่อไปนี้

1.1 รายการโทรทัศน์

- รายการกรงสถานการณ์ ทางช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์
- รายการมองรัฐสภา ทางช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์
- รายการโปร่งใส 360 องศา ทางช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์

1.2 รายการวิทยุ

- รายการบันทึกสถานการณ์ ทางสถานีวิทยุ เอฟเอ็ม 92.5 MHz
- รายการข้อเท็จจริงวันนี้ ทางสถานีวิทยุ เอฟเอ็ม 94.0 MHz
- รายการเปิดฟ้ากว้างกับการบินไทย ทางสถานีวิทยุ เอฟเอ็ม 94.0 MHz
- รายการจับชีพจรข่าว ทางสถานีวิทยุ เอฟเอ็ม 96.5 MHz
- รายการเปิดประเด็น ทางสถานีวิทยุ เอฟเอ็ม 96.5 MHz
- รายการคิดตามข่าว ทางสถานีวิทยุ เอฟเอ็ม 97.0 MHz
- รายการแกะรอยข่าว ทางสถานีวิทยุ เอฟเอ็ม 97.0 MHz
- รายการร้อยข่าวที่ร้อยหนึ่ง ทางสถานีวิทยุ เอฟเอ็ม 101.0 MHz
- รายการคุยกันหลังข่าว ทางสถานีวิทยุ เอฟเอ็ม 100.5 MHz

1.3 คอลัมน์หนังสือพิมพ์

- คอลัมน์สารพันปัญหา ทางหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
- คอลัมน์สันตติกรรมวัยทวนน้ำ ทางหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์
- คอลัมน์ ร้องทุกข์ ทางหนังสือพิมพ์สยามรัฐ
- คอลัมน์เปิดซองวันอาทิตย์ ทางหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ
- คอลัมน์นายหนูนัยนฉีกซอง ทางหนังสือพิมพ์มติชน

2. ผู้ผลิตรายการวิทยุ โทรทัศน์ และคอลัมน์หนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อหาดังกล่าว

- กรรณิการ์ ปทุมชาติ. ผู้ดำเนินรายการมอรัฐสภา.
- คม คำทัพน์. หัวหน้าข่าวการร้องทุกข์ หนังสือพิมพ์สยามรัฐ
- จักรกฤษณ์ เพิ่มพูน. บรรณาธิการผู้พิมพ์โฆษณา หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ
- จันทรแรม สัมพันธ์วิวัฒน์. ผู้สื่อข่าวระดับ 6 สำนักข่าวไทย
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. ผู้ดำเนินรายการกรอสถานการณ์.
- เกกิง สมทรัพย์. กรรมการผู้จัดการ บริษัท วอช ด็อก จำกัด.
- วรณลักษณ์ ศรีสด. หัวหน้ากองบรรณาธิการ สำนักข่าวไทย
- วันเพ็ญ ศรีดี. ผู้จัดการฝ่ายรายการ บริษัททรินิตี้ เรดิโอ จำกัด
- มন্ত্রী ปุชตรีรัตน์. บรรณาธิการข่าวการเมือง หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์
- สุภัทร ต้นสถิตติกร. ผู้ดำเนินรายการโปร่งใส 360 องศา
- สุริยงค์ หนูณฑสาร. ผู้สื่อข่าว 8 สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์

- อัญชลี ไพริรักษ์. ผู้ดำเนินรายการร้อยละห้าที่ร้อยละหนึ่ง

การวิจัยครั้งนี้จะทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างของประชากรโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์ (purposive sampling) และการเลือกตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย (systematic random sampling) เพื่อให้ได้ตัวแทนของประชากรที่จะทำการศึกษา

3.2 แหล่งข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ทำการศึกษาจาก 2 แหล่งข้อมูล

1. เอกสารขั้นต้น ได้แก่การสัมภาษณ์ผู้ผลิตรายการที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)
2. เอกสารชั้นรอง ได้แก่เอกสารสิ่งพิมพ์ และเทปบันทึกรายการ ซึ่งได้จากการบันทึกเทปรายการและการถ่ายเอกสารคอลัมน์ต่างๆ จากหนังสือพิมพ์

3.3 ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

การศึกษานี้เป็นการศึกษาแบบ Cross-sectional Study ดังนั้นจึงสามารถเลือกศึกษาเพียงช่วงเวลาหนึ่งเวลาใด เพื่อเป็นตัวแทนในการศึกษาภาพรวมของกระบวนการมติมหาชน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้ระยะเวลา 60 วัน ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2542 - 30 พฤศจิกายน 2542 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 2 เดือน เพื่อทำการเก็บข้อมูลรายการวิทยุ โทรทัศน์และสิ่งพิมพ์ รวมทั้งการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดด้วย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องบทบาทของสื่อมวลชนไทยกับกระบวนการสร้างสาธารณมติ เริ่มกระบวนการวิเคราะห์หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วจะนำเอกสารขั้นต้นที่ได้ มาวิเคราะห์ร่วมกับ การวิเคราะห์เนื้อหาในเอกสารชั้นรอง โดยยึดเอาแนวความคิดกระบวนการสาธารณมติเป็น

กรอบในการพิจารณาว่า ปัจจุบันสื่อมวลชนไทยได้มีบทบาทในการกลั่นกรองและยกระดับในกระบวนการสร้างกระบวนการสาธารณชนให้เกิดขึ้นหรือไม่และอย่างไร รวมทั้งศึกษาปัจจัยในการสร้างกระบวนการสาธารณชนของมวลชนไทยจากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตรายการและผู้ที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์เนื้อหาที่นำเสนอทั้งเหตุการณ์ที่รายงานผ่านสื่อมวลชนไทยและความคิดเห็นของสาธารณชน ผู้วิจัยจะเป็นผู้ตัดสินว่า เรื่องใดอยู่ในหมวดหมู่เดียวกันหรือไม่ แล้วทำการพิจารณาสาระของเนื้อหา (Theme) นั้นๆ แล้วนับจำนวนขึ้น แจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละในแต่ละประเด็น ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งประเภทเหตุการณ์ออกได้เป็น 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และต่างประเทศ ซึ่งในแต่ละเหตุการณ์สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นย่อยได้ คือ

เหตุการณ์ประเภทเศรษฐกิจ ได้แก่ เรื่อง การเงิน การคลัง การลงทุน ระหว่างประเทศ หุ่น รัฐวิสาหกิจ ปากท้อง การเกษตร/แรงงาน และอื่นๆ

เหตุการณ์ประเภทสังคม ได้แก่ เรื่อง การศึกษา ประวัติศาสตร์ ชุมชน/สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม/วัฒนธรรม/ศาสนา คุณภาพชีวิต/สุขภาพ ความรุนแรง/ความปลอดภัย ทูจริต/คอร์รัปชัน การบริการจากรัฐ และอื่นๆ

เหตุการณ์ประเภทการเมือง ได้แก่ กฎหมาย รัฐบาล ฝ่ายค้าน นิติบัญญัติ ตุลาการ/กระบวนการยุติธรรม ท้องถิ่น นักการเมือง/ตัวบุคคล พรรคการเมือง และอื่นๆ

เหตุการณ์ประเภทต่างประเทศ ได้แก่ ต่างประเทศ ความสัมพันธ์ไทยกับต่างประเทศ และอื่นๆ

ส่วนทิศทางของเนื้อหาเหตุการณ์ หมายถึงแนวคิดหลัก (Theme) ของเนื้อหาเหตุการณ์ ซึ่งจะสรุปตามแนวคิดหลักที่ผ่านเนื้อหานั้นเป็น 3 รูปแบบ คือ เป็นบวก ลบ และไม่บวก/ลบ ทั้งนี้เนื้อหาเหตุการณ์บางชิ้นอาจนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับฝ่ายปกครอง ในหลายทิศทางได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้วางเกณฑ์ในการกำหนดทิศทางเนื้อหาเหตุการณ์และความคิดเห็นสาธารณชนไว้ดังนี้

การเสนอเนื้อหาเชิงบวก ได้แก่ การนำเสนอเนื้อหาเหตุการณ์ที่รายงานโดยสื่อมวลชนและความคิดเห็นของสาธารณชน ในรายการโทรทัศน์ วิทยุ และคอลัมน์หนังสือพิมพ์ ซึ่งมีลักษณะที่เห็นด้วย ส่งเสริม ยกย่อง สนับสนุน ชมเชย ชื่นชม รวมทั้งการปกป้อง แก้ไขข้อกล่าวหา แก่ต่าง เพื่อให้สาธารณชนเห็นด้วย หรือเกิดทัศนคติ ความรู้สึกในแง่ดีต่อฝ่ายปกครอง

การเสนอเนื้อหาเชิงลบ ได้แก่ การนำเสนอเนื้อหาเหตุการณ์ที่รายงานโดยสื่อมวลชน และความคิดเห็นของสาธารณชน ในรายการโทรทัศน์ วิทยุ และคอลัมน์หนังสือพิมพ์ ซึ่งมีลักษณะ

ไม่เห็นด้วย คัดค้าน โจมตี ใส่ร้ายป้ายสี และไม่สนับสนุน เพื่อให้เกิดความรู้สึก และทัศนคติที่ต่อฝ่ายปกครอง

การเสนอเนื้อหาเชิงไม่บวก/ลบ ได้แก่ การนำเสนอเนื้อหาเหตุการณ์ที่รายงานโดยสื่อมวลชนและความคิดเห็นของสาธารณชน ในรายการโทรทัศน์ วิทยุ และคอลัมน์หนังสือพิมพ์ ในลักษณะตรงไปตรงมา ปราศจากอคติหรือข้อคิดเห็นส่วนตัวที่ทำให้สาธารณชนเกิดความรู้สึก หรือทัศนคติหรือไม่ดีต่อฝ่ายปกครอง ไม่แสดงการสนับสนุนหรือคัดค้านใดๆ

3.5 การนำเสนอข้อมูล

ผลการศึกษาเรื่องสื่อมวลชนไทยกับกระบวนการสร้างสาธารณมติ ผู้วิจัยได้นำเสนอ โดยเริ่มจากองค์ประกอบของการสร้างกระบวนการสาธารณมติ อันจะทำให้เข้าใจถึงลักษณะของกระบวนการสร้างสาธารณมติ รวมถึงหน้าที่ของสื่อมวลชนในกระบวนการสร้างสาธารณมติ 2 ประการ คือ การทำหน้าที่รายงานข่าวสาร ซึ่งสื่อมวลชนได้ทำหน้าที่ในการคัดเลือก และกำหนดประเด็นต่างๆ ที่นำเสนอต่อสาธารณชน และการทำหน้าที่รวบรวมความคิดเห็นของสาธารณชนซึ่งเป็นผลสะท้อนจากการรับข่าวสารในประเด็นนั้นๆ เพื่อนำเสนอต่อฝ่ายปกครองให้รับรู้และแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยจะได้อธิบายโดยละเอียดในบทที่ 4 ต่อไป

ถ้ารับต่อไปผู้วิจัยจะได้นำเสนอถึงบทบาทของสื่อมวลชนไทยในการกระตุ้นรื้อให้เกิดกระบวนการสร้างสาธารณมติ อันจะทำให้เข้าใจถึงปัจจัยหลัก ทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่กระตุ้นหรือทำให้เกิดกระบวนการสร้างสาธารณมติของสื่อมวลชนไทย ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอในบทที่ 5 ต่อไป